Andrey Voznesenski

Türkçesi:
Ülker İnce

OZA

VE YAYINEVİ

Oza

Andrey Voznesenski
(12 Mayıs 1933, Moskova - 01 Haziran 2010, Moskova)

Rus şair ve yazar. Stalin dönemi sonrası edebiyatçılar kuşağının en seçkin üyeleri arasında yer alır. Çocukluğu İkinci Dünya Savaşı yıllarında geçti. 1952-1957 yılları arasında Moskova Mimarlık Enstitüsü'nde okudu. Mezuniyetinden hemen önce enstitü binasında bütün tasarımların kül olmasına yol açan bir yangın çıkınca bu ateşin sembolik bir anlamı olduğuna inanan Voznesenski mimarlık yapmamaya karar verdi. Bazı şiirlerini ünlü Sovyet yazarı Boris Pasternak'a gönderdi, onun övgülerinden aldığı cesaretle bütünüyle şiire yöneldi. Rus dilini, Stalin döneminde edindiği bürokratik katılıktan kurtarmaya çalışan Pasternak, üç yıl boyunca genç Voznesenski için hem örnek hem de öğretmen oldu; Semen Kirsanov'un fütüristik şiirini özümsedi, Mayakovski ve Neruda'nın söylemlerinden etkilendi. 1950'lerin sonlarıyla 1960'ların ilk yılları Sovyet edebiyatında yeni deneyler dönemiydi. Stalin'in retorik üslubunu taklit zorunluluğundan kurtulan Sovyet şairleri yaratıcı bir yeniden doğuş akımını başlatmışlardı. 1958 ve 1959 yıllarında yayımlanan ilk kitapları büyük bir ilgiyle karşılandı, Boris Pasternak tarafından övüldü. Voznesenski, Kruşçev tarafından başlatılan 'destalinizayon' döneminde Yevgeni Yevtuşenko ve Bella Akhmadulina ile birlikte en popüler Rus şairlerinden biri oldu. Stadyumlarda büyük kitleler önünde şiir okumaları yaptı.

1960 ve 1961 yılında Vosnesenski yurtdışına çıkış izni alarak Avrupa ve ABD'yi ziyaret etti. Uluslararası başarısı Moskova'da yerel kıskançlıklara, kovuşturmalara neden oldu. 1963'te "aşırı deneyci" Sovyet yazar ve sanatçılarına karşı resmi bir kötüleme kampanyası başlatıldı. Voznesenski ve arkadaşları yedi ay boyunca ağır eleştirilere uğradı. 1963 yılında Kruşçev tarafından sürgüne yollanmakla tehdit edildi, bu saldırılar sonucu Voznesenski hayatını sonsuza dek değiştiren bir kalp rahatsızlığı ve astıma yol açan şiddetli bir sinir krizi geçirdi. Saldırı kampanyası 1963'ün Haziran ayında son buldu. Stalinist model, yazın alanında tümüyle etkisini yitirirken modern yazarlar manevi bir zafer kazandılar. Voznesenski ve arkadaşları 1960'larda ve 1970'lerde dönem dönem bulanıklık, deneycilik ve "ideolojik hamlık" gibi suçlamalarla karşılaşmaya devam ettiler. Voznesenski 1968 yılında Çekoslavakya'daki Sovyet işgalini kınadı.

1996 yılında *Le Nouvel Observateur* tarafından "çağımızın büyük şairi" seçildi.

Yaşamının son yirmi yılını inzivada geçirmiştir. Ancak, 2008 yılında Moskova'da Kremlin başkanlık resepsiyonuna katıldı ve "edebiyatın gelişmesindeki üstün başarıları ve uzun yıllardır sürdürdüğü yaratıcı etkinlikleri" nedeniyle Rusya devlet başkanı Dimitri Medvedev'den "Anavatan İçin Liyakat Nişanı"nı aldı.

Öldüğünde Rus Eğitim Akademisi, Amerikan Edebiyat ve Sanat Akademisi, Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi, Paris Goncourt Kardeşler Akademisi ve Avrupa Şiir Akademisi dâhil on akademinin onursal üyesiydi.

Ve Yayınevi - 004
Şiir - 004

Oza / Andrey Voznesenski

Türkçesi:
Ülker İnce

Kitap Editörü:
Kenan Yücel

Dizgi, Baskı Öncesi Hazırlık ve Kapak Tasarımı:
Kenan Yücel

Kapak Resmi:
Odilon Redon, "El Silencio", 1900

Desenler:
Canan Güldal

Son Okuma: Nedim Yeşiloğlu

Baskı ve Cilt:
Ege Reklam Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4/1 Ege Plaza Ataşehir - İstanbul
Tel: 0216 470 44 70 Faks: 0216 472 84 05
www.egebasim.com.tr
Sertifika No: 12468

1. Basım: Haziran 2014
ISBN 978-605-85195-3-4

© Ve Yayınevi, 2014

Sertifika No: 30122

Ve Yayınevi
Caferağa Mah. Sarraf Ali Sk. No: 25/10 Kadıköy - İstanbul

www.veyayinevi.com
e-posta: info@veyayinevi.com
facebook.com/VeYayinevi
twitter.com/VeYayinevi

OZA

Andrey Voznesenski

Türkçesi:
Ülker İnce

İçindekiler

Elli Yıl Sonra Oza - Özdemir İnce • 9

Oza

I. • 19
II. • 23
III. • 25
IV. • 27
V. • 35
VI. • 36
VII. • 41
VIII. • 43
IX. • 44
X. • 45
XI. • 49
XII. • 51
XIII. • 55
XIV. • 56

Notlar • 59

Oza'yı 1965 yılı aralık ayının sonlarında, Paris'in Mutualité salonunda, Andrey Voznesenski'nin ağzından dinlemiştim.

Elsa Triolet'in yönetiminde iki dilli *Rus Şiiri Antolojisi*[1] o günlerde yayımlanmıştı. Anna Akhmatova ve gençlerden Yevgeni Yevtuşenko dışında, yaşayan şairlerin neredeyse tamamı gelmişti. Beni, gençler, yaşıtlarım ilgilendiriyordu: Robert Rojdestvenski, Andrey Voznesenski, Victor Sosnora ve güzeller güzeli Bella Akhmadoulina...

Ben yan balkondaydım. Aşağıda Louis Aragon'u, Elsa Triolet'yi görüyordum. Jean-Paul Sartre var mıydı, anımsamıyorum.

Aşağıda millet yerlerde oturuyordu. Olağanüstü bir geceydi. Ve Rus şairler müthiş şiir okuyorlardı. Sovyetler Birliği'nin, Sovyet şiirinin göklerde gezindiği yıllardı. Özellikle Yevgeni Yevtuşenko ve Andrey Voznesenski şiirleri yüz binlerce satıyor, şiir okuma günlerinde dinleyiciler stadyumları dolduruyordu.

* * *

Buraya kadar yazdıktan sonra, Kemal Özer'in yayımladığı *Şiir Sanatı*'nın Ocak 1966 sayısı (Sayı 3) bulundu. *"Paris Mektubu"* başlıklı yazım okundu. Meğer şiir gecesi 1965 yılının aralık ayında yapılmamış, 18 Kasım 1965'te yapılmış. Şimdi o yazıdan işin doğrusunu öğrenelim:

"18 Kasım 1965. Mutualité Sarayı- Kapının önünde millet birbirini eziyor. Biletler çok önceden satılmış. Kırılan cam sesleri. Özellikle gençler, üniversiteliler. Bizim Ankara'nın Büyük Sinema'sının iki büyüklüğünde bir salon. Dolu. Merdivenlere, parkelere oturanlar var. Fotoğrafçılar, sinema kameraları çalışıyor.

Elsa Triolet'nin konuşmasıyla panayır açıldı. Konuşmanın sonlarına doğru antolojiyi *'Sekiz vahşi atın çektiği araba'*ya benzetti.

* * *

1 *La Poésie Russe*, édition bilingue. Anthologie réunie et publié sous la direction de Elsa Triolet, 1965, Editions Seghers, Paris.

Voznesenski, Mutualité'de *Oza*'dan bir bölüm ve Goya şiirini okudu. Söyleme tarzı teatraldi ve bariton bir sesi vardı. "Ja goya, ne goye!" gibi bir ses hatırlıyorum. Belki de böyle değildi ama ben böyle hatırlıyorum. Büyüleyici bir okumaydı. Ben de büyülendim. Şiirlerin Fransızcası okundu muydu? Anımsamıyorum. "Şair", anlamadığı bir dilde de okunsa iyi şiiri duyumsar. Ben de duyumsadım. O yıl (1965), o 32 yaşındaydı, ben 28 yaşımdaydım.

Ertesi gün, Saint Germain'in Buci Sokağı'ndaki Sovyet kitapları satan Globe kitabevinde, Elsa Triolet ve şairler antolojiyi imzalayacaklardı. Ben de gittim. Sıraya girdim. Kitabevi görevlileri elimize bir kâğıt parçası verip adımızı yazmamızı istediler, Elsa Triolet'ye verecektik. İmzacılar uzun bir dizi halinde yan yana konmuş masalara oturmuşlardı. Hatırlıyorum: En başta Victor Sosnora vardı. Kendi sayfasını açtı ve imzaladı. Voznesenski de kendi sayfasını imzaladı.

Sıra Elsa Triolet'ye gelince kâğıdı verdim. Kitabın birinci sayfasını açtı. Kâğıda baktı. Ö'nün ve İ'nin üzerindeki noktaları görünce sordu:

-Hangi millettensiniz?
-Türk'üm!
-Ah sevgili Nazim! (Nâzım iki yıl önce ölmüştü?)
-Abidin Dino'yu tanıyor musunuz?
-Tanıyorum.
-Şair misiniz?
-Evet.
-Paris'te bulunmanız normal mi, sürgün değilsiniz ya?
-Hayır, sürgün değilim.
-Abidin'e söyleyin, sizi bize getirsin.

O sıralar ürkek ve çok yabanıldım. Abidin'e söylemedim. Sadece selamını ilettim. Keşke söyleseydim. Kocası Aragon'la bir yıl sonra Yannis Ritsos'un bir şiiri dolayısıyla karşılaştım.

Kitabevinden çıkınca, civardaki ilk kahveye oturdum ve birinci sayfayı açtım. Elsa Triolet, "A Özdemir Ince, bien cordialement" (Özdemir İnce'ye yürekten gelen sevgiyle) yazmış ve imzalamıştı.

Sonra Voznesenski'nin sayfasını açtım. *Oza*'nın VII. Bölümü vardı. Elsa Triolet çevirmişti. *"Bugün, on altına bastın, 'Berlin' lokantasında yaş gününü kutluyorsun. Tavan tamamen ayna. Aynada, davetliler baş aşağı duruyor, tıpkı damlalıktan damlayan damlalar gibi..."*

Bu metin Ülker'in çevirdiği metnin değişik bir versiyonu olabilir.

Sonradan öğrendiğime göre, yazılı metin ile yüksek sesle okuduğu şiir değişik biçimlerde olabiliyormuş. Elsa Triolet'nin antolojisi 1965 yılında yayınlandığına göre, şiir 1964 yılında Rusya'da yayınlanan ilk hallerinden birinden çevrilmiş olmalı.

Oza'nın üzerinde italikle yazılmış, birkaç satırlık bir açıklama var: *"Oza şiiri, şairin Doubna'da bir otel odasının başucu komodininde bulduğu bir defterde yer almaktadır. Doubna, Sovyetler'in önemli atom tesislerinin bulunduğu kenttir. İçindeki yazılara bakılacak olursa, defteri bir genç fizikçinin unutmuş olduğu anlaşılmakta. Aşk şiirleri, garip düşlerle karışmış... bazı sayfaları yırtık... arada şairin lirik parçaları var. Söz konusu edilen kadının adı Zoïa, Rusya'da yaygın olan bir isim... Kimi zaman Zoïa, kimi zaman şairin uydurduğu Oza. Şiir nazım ve nesirle yazılmış XIV bölümden oluşuyor."*

İlk izlenimim bu şiir bildiğim klasik Sovyet şiirine benzemiyor. Amerikalı şairlerin *Beat Generation* şiirlerini andırıyor. *Beat Generation*'cuları da yeni yeni keşfetmişim, Alan Ginsberg'i, Gregory Corso'yu, Lawrence Ferlinghetti'yi...

Sonra *Oza*'nın tamamının Fransızca yayınlanmasını bekledim, izledim. Olmadı. Uzun yıllar. Bu arada Voznesenski'nin İngilizce yayınlanan bir kitabını[2] buldum. Nasıl buldum, nereden buldum? Hatırlamıyorum. İlk sayfada kitabı edindiğim tarih yazmıyor. İngilizce kitabın adı *Antiworlds (Karşı Dünyalar)*. Benim dördüncü şiir kitabımın adı *Karşı Yazgı*'yı (1974) buradan esinlenmiş olmalıyım.

İngilizce kitabı ve içinde *Oza*'yı bulunca *Oza* aşkım depreşti. Şiiri nihayet okuyabilecektim. Ülker'e çevirmesi için yalvarmaya başladım. Mırın kırın etti, şiir çevirmek istemiyordu. Beni ta 1969-1970'e kadar uğraştırdı ve sonunda çevirdi. Çeviriyi Salim (Şengil) Amca'nın *Dost* dergisinde yayınladık. Salim Amca benim bu türden tutkularıma değer verirdi. Nitekim *Dost*'ta o yıllarda benim uzun şiirlerimi, Nicolas Guillen'in "West Indies Ltd"sini (Çeviri: Özdemir İnce), Yevgeni Yevtuşenko'nun "Zima Kavşağı"nı (Çeviri: Ülker İnce-Özdemir İnce), o sıralar SSCB'de serserilikten hapiste olan, 1987 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Joseph Brodsky'nin "John Donne'a Ağıt"ını (Çeviri: Özdemir İnce) *Dost*'ta yayımladım.

O yıllarda Türk şairlerinin akılları bir başka yerlerdeydi. Ne bu şairleri ne de bu şairlerin bu uzun şiirlerini fark ettiler. Canları sağ olsun! Türk şairlerin çoğu kendi sütünü içen ineklere benzer. Herhangi bir

2 Andrey Voznesensky, *Antiworlds and "The Fifth Ace"*, Anchor Books edition, 1967.

mukayese yapmadıkları için onların Türk şiiri dünyanın en iyi şiiridir. Suç yaygın olmayan Türkçededir.

Bu arada Vosnesenski'nin, içinde *Oza*'nın da bulunduğu bir şiir kitabı[3] Fransa'da yayınlandı. 1971'de yayımlanan kitabı 29 Nisan 1987 günü Paris'te buldum.

Bu arada şairin *Oza*'sı Türkçe yayınlandı.[4] Ama ben artık başka yerlerde gezip otluyordum.

Andrey Voznesenski'ye 1980'den sonra yurt dışında, özellikle Sofya ve Varna'da uluslararası toplantılarda rastlamaya başladım. Boynuna, gömleğinin içine fular takan bir yalnız adam görünümündeydi. Tek başınaydı. Kimseyle yakınlık kurmuyordu. Bulgarlar ve öteki davetliler bana da "itibar" gösterdikleri, oturumlar yönettiğim, konuşmalar yaptığım, şiirler okuduğum için beni tanıyor olmalıydı. Karşılaştığımızda birbirimize yakınlık göstermedik. Anlaşılan ikimiz de dostluklarda ilk adımı atan kişi değildik. Boktan bir huy!

1984 yılının Ekim ayında da Sofya'daydı. Yevgeni Yevtuşenko da gelmişti. İlk kez görüyordum. Jenya (Yevtuşenko) başka bir kumaştandı. Her zamanki gibi uzak duruyordum insanlara. Birkaç gün sonra, Park Hotel Moskova'nın lokantasında, bana "Ulan Türk ne zaman göreceksin beni!" diye İngilizce seslendi. Yanına gittim. Bana hemen Nâzım'ı anlatmaya başladı. Nâzım ona git İstanbul'u gör diye vasiyet etmiş, "Beni İstanbul'a davet ettirmelisin!" diye tutturdu. Bir yığın şeyler anlattı. Toplantılardan sonra hep birlikteydik, durmadan içki içip konuşuyorduk.

Bir akşam, yanında iki güzel kız vardı. Kızları savdı. "Gel Rus votkası içelim!" dedi. Bar kapanıncaya kadar barda içtik. Bar kapandı. "Bana odanda içki var mı?" diye sordu. "Yok" dedim. "O halde benim odaya çıkalım" dedi. Çıktık. Tam odasından içeri girecektik ki yandaki odadan Voznesenski çıktı. Jenya, Voznesenski'ye "Sen bu Türk'ü tanıyor musun?" diye sordu. Voznesenski gülümsedi, "Hep birbirinizi ne zaman bulacaksınız diye merak ediyordum" dedi ve asansöre doğru yürüdü.

Bu benim Voznesenski'yi son görüşüm, oldu. Tarih, 25.10.1984. Tarihi şuradan biliyorum. Yevtuşenko, kâğıt bulamadığı için, kadınların aybaşı tamponlarını koyduğu kese kâğıdını tersine çevirip ben-

---

3 Andreï Voznessenki, *La poire triangulaire,* Donoël, 1971.

4 Andrey Voznesenski, *Oza,* Çevirenler:: Mehmet H.Doğan-Turgay Gönenç, Ada Yayınları, 1981.

den ne istediğini Rusça yazdığı mektubun üzerindeki tarih 26.10.1984, bundan biliyorum.

Dönüşte, o sıralar Tüyap Kitap Fuarı'nı yöneten Demirtaş Ceyhun'la konuştum. Jenya ile konuşmalarımızı anlattım. "Olur davet ederiz" dedi.

Yevtuşenko 1985 yılında Tüyap Kitap Fuarı'na geldi. Geldiği gün eline bir kitap[5] verdim. Onunla İstanbul ve Ankara'da olağanüstü güzel günler geçirdik. Toplantılarda birlikte şiir okuduk. Sabahları votka eşliğinde işkembe çorbası içtik. Onun alışkanlığıymış...

Sonunda hep birlikte yaşlandık. Voznesenski 2010 yılında öldü. Jenya, ABD'den, Rusya'dan selamlar gönderdi. Bakalım ölmeden onunla görüşebilecek miyiz?

Gel zaman git zaman, günün birinde, Mart 2014'ün bir gününde, Kenan Yücel'den Ülker'in *Dost* dergisinde 1970 yılında yayımlanan *Oza* çevirisini kitap halinde yayımlamak istediklerini bildiren bir e-mail aldım. Ülker o çeviriyi bir kez daha çevirdi.

1964 yılında yayımlanan *Oza* elli yıl sonra çok daha büyük bir şiir olarak çıktı karşıma. Ürperdim.

Ben yaşlandım, *Oza*'nın şairi öldü. Şimdi 77 yaşında olan dünya güzeli Bela Ahmadulina içkiden şişmanladı. Çirkinleşti. Elli yıl sonra Oza fıstık gibi, dipdiri, cilveli ve civelek. Elli yıl sonra iyice kıskandım. Kıskandım, dehşetli tutkuyla, çünkü *Oza* sadece dünün ve bugünün şiiri değil aynı zamanda geleceğin şiiri. Kendini durmadan yenileyen bir şiir.

Bu yaşımda, şimdi, gerçekten çarpışacağım onunla. Ben de gençleşip 30 yaşımda falan olacağım.

Dünyanın bütün şairlerinin, geleceğin şairlerinin çarpışmak zorunda oldukları yaman bir rakip!

1964'ten ve 70'li yıllardan sonra *Oza*'nın komünizmin, Stalin'in eleştirisi olduğu kadar, kapitalizmin de eleştirisi olduğu yazıldı. O yılların teknolojisi, otomasyon, robotlar, falan ve filan. Bunlar müthiş saptamalar gibi algılandı. Ben de duygusal ve düşünsel olarak aynı kervana katılmış olabilirim. Ama bu konuda yazı yazmış olduğumu anımsamıyorum.

Bugün şu noktaya vardım: Şiir dünyayı, doğayla ve insanla ilgili gerçekleri eleştirmez, gösterir, betimler, sezdirir. Çünkü şiir analitik

5 Yevgeni Yevtuşenko, *Zima Kavşağı*, Kuzey Yayınları, Mart 1985.

(çözümsel) değil, bireşimseldir (sentezcidir). Eleştiri düzyazının işidir. Analitik olan eleştirinin işidir.

Oza, iç içe geçmiş sırılsıklam bir aşk şiiridir. Mayakovski'den sonra Rus şiirinin biçimsel sınırlarını kıran devrimci bir şiirdir. Önem ve büyüklüğünü anlatmak için, bu iki cümle bile yeter!

Bitirirken, Ülkü Tamer'in bir Voznesenski çevirisini okumanızı istiyorum:

İLK BUZ

Telefon kulübesinde titriyor bir kız.
Büyük mantosunun içine gizlemiş
göz yaşlarının dudak boyasına
karıştığı yüzünü.

İncecik avuçlarına hohluyor.
Parmakları buz tutmuş.

Bir başına dönecek evine
buzlu sokaklarda.

İlk buz. Buzun ilk tutuşudur.
Telefon cümlelerinin ilk buzu.

Donmuş yaşlar parlıyor yanaklarında.
Gönül kırıklığının ilk buzları

Yaş geldi 78 oldu. Yakında ben de ölüp gideceğim. Ama berbat bir çağda yaşadığım, çok iyi şairler tanıdığım ve iyi şiirler okuduğum için mutluyum!

Özdemir İnce
İstanbul, 4 Nisan 2014

Desen: Canan Güldal

Oza

I.

(Dubna'da bir otel odasında, komodinin üzerinde bulunmuş bir defter)

Ne yaptım ben, ne yaptım sarı saçlı sevgilim?
Acı çektirsin istemedim sana bu şiirim.
Yaşatmayı ummuştum seni sonsuza kadar;
Felaketten başka ne getirdim?

Şu budala dev bencil,
Şu talim çavuşu, Goethe, lütfedip buyurdular:
Dur, ey zaman, hiç geçmesin şu güzel an!
Hayır, Zaman – durma, ilerle!

Neden bukağı vurmalı yaşama, atı bukağılaması gibi
Bir at hırsızının: hayatlarımız karşılıklı
Etkiliyor birbirini, ama ölümsüzlük
Durdurulmuş devinimdir: kopması bir filmin.

Parmaklıklar ardına taşıyor seni ölümsüzlük;
Anna, Oza ve Beatrice – hepsi hayvanlar gibi
Konmuşlar kafeslere, kahkahalarla gülerken halk
Ve rahatça tartışırken onlardaki doğuştan işaretleri.

Görememek şimdi seni – ne acı
– Ve görmek, senden ancak payını alan bir
Ağzı kalabalıklar sürüsünün
Ortasında – ah, bunun dayanılmaz acısı!

Bağışlıyacaksın beni, acını ve kızgınlığını,
Ama bağışlayamazsın ruhunda kanayan
Yaraları, okuması olan birinin yazdığım dizelerde
Ağzının suyu akarken senin hayatına.

Gel vedalaşalım şu dizelerin parmaklıkları arasından:
Boğuluyorum, kan başıma saldırıyor
Avucumda çırpınan bir kelebek gibi
Sesin titreyince telefonda.

Bir kadın durmaktadır siklotronun yanında.
Alımlı, ince kemikli.

Dinler, büyülenmiş gibi.
Işık akar vücudundan
Yaban çileği, kıpkırmızı
Küçük parmağının ucuna kadar.

Kolundadır bileziği hâlâ,
Değişiyor, değişiyor;
Şimdi bizimleydi... artık yok...
Hep dinlermiş görünüyor.

İnce havaya karışıyor
Korkuyorum onun sonundan!
Çok geç olacak, çok geç, az sonra bile
Orada, şu gırtlak çıkıntılarının yanında
siklotron 3-10-40'ın topuzları.

Biliyorum, insanlar atom ve parçacıklardan oluşmuştur, tıpkı parlayan toz taneciklerinden oluşan gökkuşağı ya da harflerden oluşan cümleler gibi. Salt düzeni değiştirmeniz yeter, anlamınız da değişir.

Söyledim ona: gitme tehlike bölgesine! diye
Ama o,
burun delikleri titreyerek...
Tanrı'ya sunulmuş bir kurban mı bu,
Yoksa sadece alay mı ediyor bu kadın,
Eskisinden daha güzel görünerek?

Bileziği hâlâ kolunda,
Değişiyor, değişiyor;
Şimdi bizimleydi... artık yok...
Hep dinlermiş görünüyor.

"Zoya!" diye bağırıyorum. "Zoya!"
Ama duymuyor. Anlamıyor
Hiçbir şey.

Belki onun adı Oza?

II.

Çevremdekileri tanıyamadım.

Eşyalar hep aynıydı, ama parçacıkları, yanıp sönerek şekilden şekle giriyordu, Merkez Telgraf Müdürlüğü'nün tepesindeki neon ışıklı tabela gibi. Eşyalar arasındaki ilişkiler de aynıydı, ama yönleri değişikti.

Ağaçlar yerde yatıyordu boylu boyunca, yapraktan göller, ama sanki kâğıttan oyulmuş gölgeleri yükseliyordu göğe doğru. Varaklı bonbon şekeri kâğıtları sanki hafifçe hışırdıyorlardı rüzgârda.

Şimdi de bir kuyunun oku dikildi havaya, bir ışıldaktan çıkan kara bir ışın gibi. Batık bir kova, balçık vardı içinde. Yağmur yağıyordu üç buluttan, dişleri yağmurdan plastik taraklar (ikisinin dişleri aşağı doğru, birisinin yukarı).

İyi bir oyun, kaleyi şahın yanına koymak! Bir Ceneviz kulesi, Büyük İvan'ın çan kulesiyle yer değişti. Tıngırdayan buz sarkıtları eriyecek zaman bile bulamadı.

İskambil kâğıtları gibi karılmış tarih yaprakları. Sanayileşmeden sonra geldi Moğol saldırısı.

Siklotron'un önünde, hizmet almak, parçalanıp yeniden birleştirilmek üzere sırasını bekleyen bir insan kuyruğu. Değişmiş olarak çıktı hepsi dışarı. Birinin kulağı alnına vidalanmış, kulağın ortasındaki delik, doktor aynası. "Şanslı iblis," diye avuttular onu, "anahtar deliği olarak kullanabilirsin pekâlâ: aynı zamanda hem gözetler hem de dinlersin oradan."

Müdürü görmek istiyordu bir bayan. 'Yüreğimi geri koymayı unuttular. Yüreğim!" Kadının göğsünü, masanın sağ çekmecesini çeker gibi iki parmağıyla dışarı çekti adam, içine bir şey koydu, çarpıp kapadı. Bilimadamı şarkı söylüyor, dans ediyordu neşeyle.

"E-9-D4" diye mırıldandı Bilimadamı. "Ah, hayatın büyük gizi! Bütünü değiştiremezsin, parçalarını yendien düzenlemedikçe, sistem, sistem olarak korunmadıkça. Kimin umurunda şiir? Robotlar yaratacağız. İnsan ruhu amino asitlerin bir bileşimi..."

"Bir fikrim var, dünyayı tam ekvatordan ikiye kestiğimizi düşünün, bir yarım küreyi öbürünün içine oturtsak, yumurta kabukları gibi... Tabii Eiffel kulesini kesmek gerekecek, yoksa Büyük Avustralya çölünün ordan bir yerden deler çıkar kabuğu. Doğru, insan

soyunun yarısı ölecek ama bu deneyin tadını çıkaracak öbür yarısı."

Sözde-Sanat Bölümü Yönetim Kurulu ancak parti programında koruyabiliyordu düzeni. Üyeleri, dükkânlarda ışıklı sergi kutularından birindeki yumurtalar gibi parlıyordu. Hepsi de yusyuvarlaktı, bu yüzden nereden bakarsanız bakın kopyasıydılar birbirlerinin. Yalnız içlerinden birinin, masanın üst tarafında gövdesi görüneceğine bacakları görünüyordu - periskop gibi.

Ama kimse farkında değildi bunun.

Konuşmacı göğsünü ileri çıkardı. Ama başı oyuncak bir bebeğinki gibi geriye dönüktü. "Geleceğin sanatına doğru, marş marş!" Herkes onun gibi düşünüyordu. İyi ama hangi taraf ileriydi?

Bir ok, saat üçe on kalayı gösteren yelkovanın oku gibi, yukarıyı (belki de tuvaleti ya da geleceğin sanatını) gösteriyordu. İnsanlar tek sıra olmuş, gösterilen yöne doğru yürümeye devam ediyordu, görünmeyen bir merdivene tırmanır gibi.

Hiç kimse hiçbir şeyin farkında değildi.

HİÇ KİMSE

Bütün bunların üzerinde bir kıyamet uyarısı gibi şu tabela göze çarpıyordu: Düşüncesizce Bağlantılardan Sakının! Ama raptiyeler dışa doğru çakılmıştı.

HİÇBİR ŞEYİN
FARKINDA DEĞİLDİ

Belki de onun adı Oza'ydı?

III.

Tan vakti uykumda,
Sevgilim, seni görüyorum şimdi,
Uçuyorsun, bir yanda, aşağıdan
Sana doğrultulmuş silah namluları.

Moskova yakınlarında, insanı ürperten o güzel
Bataklıklar üstünde,
Seni gizleyecek bir şey yok gözlerden
Otuz metrelik ozon tabakasından başka!

Sayılı dakikaların kaldı
O silahlardaki kurşunlara bakarsan;
Tek savunman, tek zırhın,
Otuz metrelik ozon.

Uçmanın keyfi yoktur
Bataklığın şu tan vaktinde,
Ama koymuşsun bir kez aklına,
Kim tutabilir seni aşağıda.

Tanrım, kanat ver bana
Parlak ünlere ulaşmak için değil,
Yalnızca korumak için sevdiğimi
Öldürücü silahlarından onların!

Bırakın onu devam etsin gürüldeyerek
Tamamlasın toplumsal dolaşımını,
Bir saniyecik, bir an daha,
İzin vermeyin ama geriye bakmasına.

Dilerim muradına erer hatta sonunda,
Evlenir, bir çocuk anası olur.
Görüyor muyum onu gerçekten?
Giriyor mu düşlerime hâlâ?

Görüyor muyum onu sabahtan akşama kadar
Orada, o umursamaz haliyle,
Koca gece ya da tan vakti sadece
Tam kurşunlanmadan önce?

IV.

Belki de duygusalız, kendi hayrımıza değil hiç bu;
Ruhlar da sökülecektir bademcikler gibi.

Şu tatlı sesli flütçü, şu kıymetli ozanın senin,
Ölecek mi acaba, barajın dibinde ölen bir alabalık gibi?

Eski bir ocak gibi midir aşk?
Elveda mı hepsine?...

Öyleyse neden, hıncahınç doldururken Luzhniki spor salonunu,
Açlıkla sarılıyoruz şiire, sanki iskorbüte iyi gelirmiş gibi,
Tomurcuklar gibi utanarak açılıyor ruhlarımız?...

Robotlar,
robotlar,
robotlar

Kesiyor sözlerimi.

Otomatik makina kuyrukları
Kümeleniyor insanlar para deliklerinin başına,
Atıyorlar nikel paralarını,
Alıyorlar ne verirse makina.

Vakit yok düşünmeye;
Tıkılmışız konserve kutuları gibi
İş yerlerine, daralı darasız,
Vakit yok insan olmaya.

Köylü bir kız kımıldadı
Bir ozanın yatağında
Bir sabah ve dedi
"İki çift laf edecek vaktimiz yok!"

Uyanınca sen
İsterdin belki köylüler gibi,
Şiirler, peri masalları?
Vakit yok, vakit yok.

Tekmeler atan nedir göğsümün içinde
Bir partizan kız gibi?
Yavaş ol, yüreğim
Şu otomatikleşmiş yeryüzünde.

Tanrım! Anacığım
geri al beni rahmine!...

Kaynaklarına doğru akıyor ırmaklar.

Geriye – bitiş noktasından çıkış çizgisine doğru yarışıyor motosikletler.

Baobab ağaçları gözlerimizin önünde küçüle küçüle birer fidan oluyor!

Mayakovski'nin yüreğindeki kurşun, gömleğindeki yanık delikten dışarı çıkıyor, yeniden Mavzer 4 - 03986'nın namlusunun içine giriyor, sonra bir salyangoz gibi tortop olarak düşüyor masanın çekmecesine.

... Bir tarihçi senin baban. İnsan soyunun tarihinde çağların geriye doğru ilerlediğini söylüyor, yaşlılıktan gençliğe.

Orta Çağ'ı al. Gerçekten yaşlı bir çağdı o. Engizisyonun duvarlarındaki buruşukluklara bak.

Rönesans geldi sonra, insan soyunun pastırma yazı. Güzel ve bilgili bir kadın gibiydi, olgun meyvaların ve gövdelerin ortasında ziyafet veren.

"... elektronun, zaman içinde geriye, t2'den t1'doğru saçılmış olduğu düşünülür. O zaman geleneksel pozitron, zaman içinde geriye doğru giden bir elektrondur."

- R. P. FEYNMAN, *Temel Süreçler Teorisi,* New York, 1961.

On sekizinci yüzyıla ait umutları, hainlikleri, serüvenleri sayıp dökmek zahmetine girecek değiliz, ne de on dokuzuncu yüzyılın kuluçkada bekleyen gebeliğinin üstünde duracağız. Ama o çılgınca devrim ritmiyle, 18 yaşındaki ordu komutanlarıyla yirminci yüzyıl başları yok mu! "Biz yeryüzünün ilk aşkıyız." "Canlı, insanca ve gerçek sosyalizm yaklaşıyor artık." Ama hepsi bu kadar değildi...

Sert bir rüzgâr mı beni sersemleten
Yoksa belleğim mi çözülüyor makara gibi?
Duyuyorum bir plakçalarda çalınan
İğrenç bir marşın ezgisini.

Stalin türküsü söylemeyin;
Basit bir türkü değildir bu,
Karışıktır onun kırçıl bıyıkları gibi,
Bazen bulutlu bir hava, bazen açık.

Halka oldular etrafında
Büyük Makinist'in borusunun,
İnsanlara kör
Vidalar ve cıvatalar gözetiminde.

Kaç kişi tutuklandı,
O gri tınazın dikenleri yani,
Okşandı, kan kırmızı şaraba batmış
Ulusal marş çalınınca?

Ülkenin üstünde o görkemli
Kanatları yırtıcı bir kuşun,
Süzülüyordu,
kırmızıya bulanmış,
Koca bıyıkları devletin.

Söylemeyin Stalin türküleri;
Vida değiliz, cıvata değiliz biz;
Boğulmayacağız artık onun
Mavi sakallı dumanında.

"Bir gelecek düşünüyorum," diye devam ediyor tarihçi, "bütün düşlerin gerçekleşeceği bir gelecek. İyi ellerde iyidir teknoloji. Korkuyor musunuz teknolojiden? Peki, öyleyse haydi dönün mağaralarınıza!" Tarihçi kır saçlı, pembe yanaklı. Çocuklar ve köpekler gülümsüyor ona.

YAZARIN NOTU
VE BİR İKİ ŞEY DAHA

Severim Dubna'yı. Dostlarım var orada.
Huş ağaçları sürgün verir yaya kaldırımlarının içinden;
Hava kadar bağımsız ve akıcıdır
Orada yaşayan o harika insanların sabit bakışı.

Bilimin devleri ağaçlar gibi sakallı,
Belki de kötü olmazsa sonum,
Bunu Dubna'ya borçlu olacağım, koruyucum ve dostum,
Çünkü onun ışıklı ağaçlarını korumak için yaşıyorum.

Onlar adınadır burada oluşum.
Orada bir otelde bir günlük buldum.

İlk ben değilim bu defteri okuyan,
Daha önce göz atmış ona öbür konuklar,
Karalamışlar çok bilmişliklerini kıyılarına defterin
Ve uyuyakalmışlar çözmeye çalışırken ne olduğunu.

Yazmış biri: "Soyut bir yazar - yıkılsın karşımdan!" diye.
Kırmızıyla eklemiş bir başkası: "Ne zırvalıyorsun sen be adam!"

"Belki de yazar gizli anlamlarla
Okurlarını gıdıklıyanlardan biri!"

"Gizli anlamlar avını bırak, anlayışlı arkadaş,
Okuduğun her şeyde bulabilirsin bereketli bir toprak."

Fakat bugünlük bu kadar inci yeter, ey günlük,
Bize yeter de artar bile bu kadar eleştiri.

V.

Neden izin vermiyorsun deniz kıyısına gitmemize?

VI.

Kasvetli bir gece yarısı, denizin en çok çekildiği anda, bitkin ve bezgin bir halde,
Oza üzerine, yaratmanın saysız görkemi üzerine bir konuşma yaptım dostlarıma.

Birden bir kuzgun çıkageldi, kesti konuşmayı yarıda;
Korku veren kara gözleri parıldarken,
Dedi kuzgun, "Haydi canım sen de!"

"Kuş!" diye bağırdım. "Kederlendiriyor beni, senin insan olmadığını görmek
Dünyayı ikiye bölmemize yardım edecek... bu mutlu işte bize katılacak bir insan."

Dedi kuzgun, "Haydi canım sen de!"

"Düşün bir neler olamazdın, büyük danışman, makinalar tanrısı, deneyci,

Bronz içinde yaşıyacaktın, ey dünyca ünlü büyük mucit... Ne şans, ne mucize!"
Dedi kuzgun, "Haydi canım sen de!"

"Büyük makinalar yaparak kuracaktın ve işletecektin demokrasiyi,
Kurtulunca o işe yaramaz krallar, kraliçeler dünyasından... bütün
bu bokluklardan hem de."

Dedi kuzgun, "Haydi canım sen de!"

"Ya da," dedim ben, "Bir gün bir kulüben olurdu uzaklarda
Bir kız o canım parmak uçlarıyla dudaklarına kirazlar koyardı,
Öylesine uzak bir kulübe ki, tek bir övgü sözcüğü ya da suçlama
duymazdın orada... "

Dedi kuzgun, "budala olma, tutsak sensin, bugüne kadar tutsak
diye bir şey olmuşsa;
Özgürsün ama ne kadar özgürmüş gibi görünsen de yok özgürlüğün;
Deli gibi sürüyorsun direksiyonu olmayan bir arabayı.

Oza, Rosa, ya da kim bilir hangi orospu
– bu dönüşümler ne can sıkıcı.
Er ya da geç gübre olacaklar...
Hayat kısa, öyleyse haydi canım sen de!"

Nasıl anlatmalı şu iğrenç şom ağızlıya
Sadece şom ağızlılık etmek için gelmediğimizi buraya,
Dokunmak için geldiğimizi, yaşayanlara özgü dilimizle
Şaşılası dudaklara, duru, soğuk derelere?

Büyük bir mucizedir yaşamak,
Nasıl tartışmalı bunu hiç yaşamayacak olanlarla?

Belki tartışabilir insan, ama haydi canım sen de!

Desen: Canan Güldal

VII.

Sen on yedindesin. Soluk soluğa kaldın yaptığın bütün o beden hareketlerinden. Adın ne olursa olsun. Siklotronun adını bile hiç duymuş değilsin.

Budalanın teki, iki merküri lambası dikmiş buraya, deniz kıyısına. Birbirimize doğru yürüyoruz. Birimiz bir lambanın, öbürümüz ötekinin yanından. İkimiz de sürüklüyoruz ardımız sıra bir ışık ışınını.

Sonra ellerimiz kavuşmadan önce gölgelerimiz birleşiyor –ölümcül bir solukluğun çevrelediği canlı, sıcak gölgelerimiz.

Hâlâ bana doğru gelirmiş gibi görünüyorsun.

İnsanın ensesi her zaman geçmişe bakar. Zaman arkamızda uzar gider, troleybüs bekleyen insanların oluşturduğu uzun kuyruk gibi. Geçmiş benim arkamdadır –geçmişte omuzlarımda taşıdığım bir sırt çantasıdır. Ama siz geleceği arkanızda bıraktınız –bir paraşüt gibi ses çıkarıyor.

İkimiz birlikteyken, geleceğin senden bana aktığını duyumsuyorum, benden de sana –kum saatiyiz sanki.

Nasıl da iğreniyorsun geleceğin emanetlerinden! Tez canlı, dolambaçsız ve şaşılacak kadar bilgisizsin.

Sana göre geçmiş, henüz gelmemiş olandır, değişmeye mahkûm bir şey. "Napolyon," diyorum örneğin, "Austerlitz savaşını kazandı." "Bakalım, göreceğiz," diye yanıtlıyorsun sen.

Öte yandan gelecek, senin için, çok daha kesin. Bu dünyada her şey önceden belli olan bir sonuçtur:

"Yarın ormana gidiyoruz," dersin, ama o ne ormandı öyle ertesi günü kulaklarımızda uğuldayan! Sol ayakkabına yapışmış kuru bir çam yaprağı duruyor hâlâ.

Ayakkabılarının burnu çok sivri –artık kimse böyle ayakkabılar giymiyor. "Hâlâ giymiyorlar bunları," diye gülüyorsun bana.

Seni korumak istiyorum, vücudumla geçmişten, görmiyesin diye Majdanek kampını, Engizisyonu.

Dişlerin dudak boyasından pembeleşmiş.

Bazan sokuluyorsun bana. Aklını kurcalayan bir şeyin bulunduğunu anlıyorum, soruyorum: "Söyle, ne var?" Sıyrılıyorsun kollarımın arasından, kendinden çok hoşnut halde, sanki bilmediğim bir dilde

şunları söylüyorsun: "Bu bana büyük bir estetik haz verdi! Hele eskiden senden korktuğumu düşününce... Ne düşünüyorsun?..."

Ah, düşüncelerim, düşüncelerim, düşüncelerim...

Nerede şimdi o kadın?

Belki de Oza'dır adı onun?

VIII.

Parkta yürüdüğüm ya da denizde yüzdüğümde,
Onun bir çift ayakkabısı bekliyor orda, yerde.

Sol teki sağın üstüne yıkılmış,
Vakti olmamış onları düzeltmeye.

Dünya katran gibi kara, soğuk ve ıssız,
Ama ayakkabılar hâlâ ılık, yeni çıkmış ayağından.

Ayak tabanları karartmış içlerini,
Silinmiş altın yaldızlı markası.

Yem gagalayan bir çift kırmızı güvercin,
Başımı döndürüyor, kaçırıyor uykumu.

Ayakkabıları görüyorum kumsala inince
Sanki, boğulmuş bir yüzücünün ayakkabıları.

Nerdesin sen yüzücü? Kumsallar temiz.
Nerede dans ediyorsun? Kiminle yüzüyorsun?

Bir metal dünyasında, kara bir gezegende,
Şu budala ayakkabılar bana

Bir tankın yolu üstüne tünemiş, çelimsiz ve
Sevimli, yumurta kabuğu gibi kırılgan iki kumruyu çağrıştırıyor.

IX.

... Bazı konferans notları var defterin burasında,
Karmakarışık sayılar, birinin profili;
Bunu karalayan bir gerçekçi olmasa da,
Bir Repin değil, bilinmeyen ressamımız.

Daha gerilerden kimi yapraklar kopartılmış.
Önceki okuyuculardan biri, bir sarhoşluk nöbeti sırasında
Çekip koparmış en ilgi çekici bölümü....
SEN
Diye başlayan bir cümleyle devam ediyor günlük

X.

Sen bugün -on altıncı- doğum gününü kutluyorsun, Berlin'in büyük ziyafet salonunda. Bir ayna var tavanda.

Konuklar tavandan tepe aşağı sarkıyor. Tam tavanın ortasından da, üzerine mumlar batırılmış pembe bir düğün pastası, inek memesi gibi.

Çevresinde, dazlak kafalar ve yapılı saçlar parıldıyor, siyah duylara takılmış ampüller gibi, takım elbiselere ve entarilere takılı kafalar. Suratları görünmüyor. Birinin kafasında küçük bir kellik var, bir çorap topuğundaki delikten büyük değil –istense mürekkeple boyanarak kapatılabilirdi.

Dazlak kafalardan bir başkası olgun, yarı saydam bir elmaya benziyor, derisinin altında -elmanın çekirdekleri gibi- üç düşünce görebilirsiniz: ikisi kara, biri daha açık renk: henüz olgunlaşmamış.

İyi taranmış saçların ayrılma yerleri, kumbaralardaki yarıklar gibi parlıyor.

Bir kumralın saydam naylon bir kordela bağladığı boynu tavanda sinek gibi kayıyor.

Yüzleri görünmüyor. Ama önlerinde, üzerine adlarının yazıldığı kartları var, bir müzedeki eşyalar gibi etiketlenmişler.

Tabaklardan sadece biri beyaz ve boş.

"Söyler misiniz," diye soruyor biri. "Ev sahibesinin yanındaki yer neden boş?"

"Belki bir generali bekliyorlardır? Belki de ölen biri içindir?"

Kimse farkında değil benim orada oturduğumun. Gözle görünmüyorum. Bütün o zarif baylar ve bayanlar, sana nice yıllar dilemeye gelirken bana çarpıyorlar, çiziyorlar yüzümü gözümü çatallarıyla.

Sen orada, yanımda oturuyorsun, ama selofan kâğıdına sarılmış bir armağan gibi, görkemli bir uzaklığın var.

Herkes günün ozanına yalvarıyor: "Haydi, bize bir şeyler okuyun n'olur –nasıl desek, şöyle yaşamla bağlantılı, bu dünyanın dışında bir şey... Çağdaş olsun da..."

Ozan ayağa kalkıyor (daha doğrusu bir helikopterden sarkıtılan ip merdiven aşağı sarkıyor gibi). Sesi bir tuhaf, deyim yerindeyse, karşı dünyalı, sanki başka birinin sözlerini yalnızca seslendiriyormuş gibi.

BİR YAKARIŞ

Kutsal Vladimir Meryemi, bizim biricik Meryemimiz,
Yakarıyorum sana ilk ve son olarak;
Gözleri yüksekte ve yalnız olan sen,
Senden diliyorum şimdi aracılık etmeni.

Sabrım kalmadı artık –hepsi bu,
Küfür etmek değil niyetim;
Yaşamım, başarım, bütün Rusya'nın bu
en has sesi –ne yararı var artık bunların bana?

Her şey boş onun sarı saçlarının yanında;
Bütün umutlar boş...
Kapan onun ayaklarına,
Kutsal Vladimir anası, yakarıyorum
Sana:
Kımıldat onu, kurtar beni umutsuzluktan.

Şiiri okurken başını geriye atar, o tabak gibi bembeyaz yüzünde kırmızı burnu Arnavut biberi gibi parlar.

Herkes bağırır: "Bravo! Şairlerin şairi! Şerefinize."

Fitil gibi sarhoş bir başka ozan izler onu. Çamaşır ipinde kuruyan bir havlu gibi tavandan sarkar. Mırıldandığı sözlerden ancak pek azı duyulabilir:

Onega Gölünün ötelerine
bir gemi kayar gider.
Bırak şimdi beni dalayım derinliklerine senin gölünün.
Oza-öncesi bir yaşamdı tüm yaşantım şimdiye kadar,
Oza-ötesi diyarlara dümen kırsın istemem o gemi.

Kimseden ses çıkmaz.

Daha sonra konuşacak olan kişi, ziyafet reisi Bay X'tir.

Sanki bir saat sarkacıymış gibi baş aşağı sallanır. "Onur konuğumuzun sağlığına kaldırıyorum kadehimi." Sesi tavandan hoparlör gibi gürler. "Ona nice mutlu yıllar diliyor ve isim babası olarak ben... adı neydi onun bu arada?" (Kimse bilmez.)

Bütün bunlar pek yabancı gelmiyor bana. Bu dünyanın altında tavana asılı bir başka dünya, tepe taklak bir dünya, onun da kendi ozanı, kendi ziyafet reisi var. Enseleri hemen hemen birbirine değiyor –bir kum saatinin iki küresi gibi dengeleniyorlar. Fakat nedir bütün bunlar, neredeyiz biz? Hangi saçma boyutta? Nedir şu aynada yansıyan gerçek? Şu tepe taklak ülke?

Bunları düşünüp dururken kırmızı havyarlı bir sandviçi yemeye başladım dalgınlıkla. Şu karşımda asılı duran, tütsülenmiş jambon benzeri o taşralı ünlü, neden bakıyor mideme dehşetle? Tanrım, ne budalalık! Görünmez olduğumu unutup gitmişim, ama sandviçler görünmez değil –bu konuda H. G. Wells bizi uyarmıştı. Asansörde kırmızı bir kazak gibi iniyorlar aşağı.

Adam yanındakinin kulağına bir şeyler fısıldıyor, bir dedikodu başlıyor, ipe dizili boncuklar gibi yan yana diziliveriyor başlar.

Kırmızı, yılan diller ok gibi fırlıyor dışarı, komşu kulaklara. Herkes benim havyarlı sandviçime bakıyor.

"Yalnızca sardalyaları görüyoruz!" diye fısıldıyor o ünlü kişi.

Gizlenmeliyim. Beni yakalarlarsa kim kurtaracak seni, kim kıracak aynayı?

Fırlıyorum masadan, kırmızı halılı yere uzanıyorum. Benim yanıbaşımda bir sandalyenin arkasında bir çift ayakkabı görüyorum. Ayağını sürttüğü için çıkardı herhalde biri. Sol teki sağın üzerine yıkılmış. (Bana hiç de yabancı gelmiyor.) Senden bir şarkı söylemeni istiyorlar...

Dans etmeye başladılar şimdi. Ayakkabılarının tabanları. İlk çift çatır çatır çiğniyerek geçiyor üstümden. Neden tabanlarına iri kabaralar çakılmış acaba? Biri yanımdaki küçük ayakkabıları çiğniyor. Bir çift topuk, yüzümün derisi üzerinde, tak-a tak-tak diye tepiniyor, dikiş makinasıyla dikermiş gibi. Aman gözlerime bir şey olmasın!

Hatırlıyorum her şeyi birden bire –
Robotlar, robotlar, robotlar.

Düşlerimde nasıl göründüğünü, sevgilim!
"Peki, neydi adı onun?" diye soruyor ziyafet reisi...

"Zoya" diye bağırıyorum, "Zoya!"

Ama belki onun adı Oza?

XI.

Gel, Zoya, açık açık konuşalım seninle şimdi –
Yollarımız ayrılmak üzere;
Başka başka yönlere gideceksek,
Başlangıcı olur bu sonun.

Hatırlıyorsun ya Dubna'yı, Zoya, bembeyaz sargılar içinde,
Piyano çalıyordun sen, hatırladın mı?
Geri çevirdin başını klavyeden, hatırladın değil mi?
Bembeyaz yüzün, bomboş;
Bir şey eksilmişti artık o yüzden.
Kimsenin geri koyamıyacağı bir şey.

Çok şeylere katlandım ben: yağmurlara, gökkuşaklarına,
Kaşları çatıldı ufkun adımı duyunca;
Beni aldatmaktan zevk aldı dostlarım.
Ben bile tiksinir oldum kendimden tam anlamıyla;
Ama bunların arasında sen hep aynı kaldın.

Hatırlar mısın son kez şiir okuduğum günü?
Herkes alaya alırken beni sen koşmuştun yardımıma;
Yaşıyorsam eğer, ne derlerse desinler,
Sensin suçlanması ya da teşekkür edilmesi gereken kişi.

Alev gibi dağlarken gövdemi acı,
Riga'ya daldım, suya dalar gibi,
Saçının teli kadar sarı bir saman çöpüyle,
Kendi soluğunu verdin bana, havaydı o soluk.

Kilometreler ayırmaz,
Birleştirir telefon telleri gibi;
Çok daha bağışlanmaz bir alın yazısıdır
Ayıran milimetrelerse eğer.

Doğruysa acının bizi yaklaştırdığı,
Neden kurtulmak isteyeyim o zaman
Acıdan; farzet ki o sensin, ben değilim,
Acının gerçekte sinsice izlediği kişi.

Bizi kurtaranların kendileri kurtulmuş değil;
Nice büyük sınavlardan geçmek zorunda kalırsam kalayım,
Vız gelir bana, bir tek kaygım var:
Nasıl koruyabileceğim seni?

Sen misin değişen –yoksa ben mi?
Geçmişimizden, geride kalan yıllardan,
Bize el sallıyor şimdi kederli kederli
Bir zamanlar biz olan insan suretleri.

XII.

Lanet olası bilimadamı,
Lanet olası bir makine buldu;
Olup bitenlere akıl erdiremiyorum –
Kahrolsun dünyanın bütün siklotronları.

Lanet olsun sizlere, programlı
Hayvan sürülerine;
Lanet olsun bu arada bana da,
Sizin moleküllerinizin ozanı olarak.

Haraç mezat satılık mal değildir dünya.
Andrey'im ben sıradan biri değil.
İlerleme denen şey gerilemedir
İnsan diye bir şey kalmıyorsa ortada.

Budalaca bir oyuncakla satın alamazsınız bizi,
Mekanik bir bülbülle,
İnsan sevecenliğidir hayatta önemli olan:
Acı mı yoksa sevinç mi duyduğunuzdur.

Rusya benim ülkem, güzellikler ülkesi,
Rublev, Blok ve Lenin'in toprağı,
Temizlerin temizi bir çarşaf kadar temiz
Büyüleyici güzellikte yağan karların ülkesi.
Daha yüksek bir çağrısı
yok bu ülkenin
dünyayı güvenliğe
kavuşturmaktan başka!

Lanetliyorum bütün bu yalancı ilerlemeyi,
Sesim kısılıyor teknik terimlerden;
Lanetleneceğim gelecekte ben de bir gün,
Onların sesi, onların ruhu olduğum için ve bir kadın
Yiyecek haplarını yere fırlatıp,
Sorduğu zaman birine:
"Voznesenski'nin üçüncü cildinde,
Nedir o yaratık, o siklotron denen şey?" diye.

Cevap veriyorum: "Kemikleri bile kalmadı;
Artık korku vermiyor şuradan geçen bir troyka kadar:
Bir günlüktür ömrü teknolojilerin, devletlerin,
Sonra yanımızdan geçip giderler kendi yollarına."

Kalıcı olan bir tek şey vardır yeryüzünde
Işığı gibi geçmiş bir yıldızın;
Bir zamanlar "İnsan ruhu" denen şeyin
Sönmeyen ışığıdır o da.

Eriyip gideceğiz ama gene de orada olacağız
Hiç önemi yok ne zaman ve nerede.

Önemli olan yaşamaktır, sabah kırağı yağdığında pırıl pırıl olan
Göğün altında, dal uçlarında çıngıldayan buzdan üvezleriyle
Işıl ışıl bir orman gibi yaşamak.
Ölmeyeceğim onların saydam sesini duydukça.

O zaman düşünecek kadın: 'Ne tuhaf!
Hatırlıyorum Dubna'yı, karın üzerindeki kamp ateşlerini.
Kayak sopalarından kızarmıştı parmaklarım.
Buz gibi soğuktu piyanonun tuşları.

Merak ediyorum ne oldu Zoya'ya?"

"O fizik bilgininden mi söz ediyorsun yani... neden?"

Hoşça kal, hoşça kal.

Cam arkasından bakar gibi,
Bakıyorsun uzaktan, taptaze ve neşe içinde,
Dünya güneşli ve soğuk....
Kal sağlıcakla Zoya.
Selam, Oza!

XIII.

VERANDADA,
TEMİZLEYİP KAYAKLARIMDAKİ KARLARI
KALDIRDIM BAŞIMI.
BİR UÇAK UÇUYORDU TEPEMDE.
ARDINDAN DUYULUYORDU,
HEP AYNI MESAFEYİ KORUYAN SESİ,
DİKDÖRTGEN, BİR MAVUNA GİBİ BİR RÖMORKUN
ARDINDAKİ.

XIV.

Selam Oza, geceleyin evde,
Ya da uzakta bir yerde, önemli değil nerede,
Köpekler uluyor, kendi gözyaşlarını yalayarak,
Soluk alışının sesidir bu duyduğum.
Selam, Oza!

Sinik ve soytarı, nasıl bilebilirdim,
Korka korka göle adımını atan biri gibi,
Aşkın gerçekte korku olduğunu
Selam, Oza!

Ne korkunç şeydir şimdi seni yalnız düşünmek?
Yalnız olmayabileceğini düşünmektir daha da korkuncu:
Öylesine bir güzellik vermiş sana şeytan.
Selam, Oza!

Siz – insanlar, lokomotifler, mikroplar,
Koruyun onu koruyabildiğiniz kadar,
Zarar görmesine izin vermem ben olsam.
Selam, Oza!

Bir sebze değilse yaşam alt tarafı, neden
Dilimler, doğrar insan onu?
Selam, Oza!

Ne acı birbirimize bunca geç rastlamamız,
Ya ayrı olmamız, daha da acı.

Zıtlar birleştirildi.
Bırak somurayım acılığını, acını,
Acılı kutbuyum ben mıknatısın;
Sense neşe. Çok isterim hep öyle kalmanı.

Dilerim bilmezsin ne kadar acılı olduğumu.
Üzmeyeceğim seni kendi acımla.
Üzmeyeceğim seni ölümümle,
Yüklemeyeceğim yaşamımı sana.

Selam, Oza, dilerim ışıltın eksilmez
Bir fenerin ardından eksilmeyen ışıltısı gibi.
Bırakıp gittiğin için de suçlayamam seni şimdi,
Teşekkür ederim ancak hayatıma girdiğin için.

Dubna - Odessa
Mart 1964

Notlar

Oza şiirinin tamamı *Molodaya gvardia*'nın 10. sayısında (1964), bazı bölümleriyse 31 Ekim 1964 tarihli *Literaturnaya gazeta*'da yayımlandı. *Akhillesovo sardise*'de yayımlanan metinse şiirin, farklı şiir günlerinde okunan farklı biçimleri gibi, farklıydı.

Literaturnaya gazeta'ya Voznesenski şu notu eklemişti: " 'Oza' bir otel odasında birinin unuttuğu bir günlük biçiminde yazıldı. Oza kadın kahramanın adıdır.

Şiirin içinde düzyazı bölümler vardır, düzyazı bölümlerde insana düşman, ruhsuz 'programlı hayvanlar' anlatılır.

Sanatta kötülük genelde hayalet görüntülere özgü bir biçim ala gelmiştir. Ben de bu geleneğe sadık kalmaya çalıştım. Ana izleğin arasına bir fizikçinin, bir tarihçinin, bir kuzgunun, bir şairin monologlarını serpiştirdim."

Bu kitapta yayımlanan Rusça metin, MG'de yayımlanan metinden de, AS'dekinden de biraz farklıdır, 1965'te şairin İngiltere ziyareti sırasında yüksek sesle okuduğu metin esas alınarak, şiirde bazı parçaların yeri değiştirilmiş, şiirden birkaç parça çıkarılmıştır. Editörler -pek çoğu önemli olmayan- değişiklerin, şiirin tutarlılığına ve bütünlüğüne katkı sağladığı kanısındadırlar. O yüzden, metnin yayımlanmış hali yerine okunmuş halini esas almanın doğru bir karar olduğuna inanmaktadırlar.

I. Bölüm

"Oza", hayat anlamına gelen Yunanca *zōē* sözcüğünden türetilmiş, Rusya'da Hıristiyanların ad olarak kullandığı Zoya sözcüğünün bozulmuşudur. Şiirin kahramanı, şiirin seslendiği kişi, her zaman ya siklotron tarafından ya da hayat koşullarının zorlamasıyla dönüştürülme, yamultulma, onu seven şairin ulaşamayacağı bir hale dönüşme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

"Dur ey zaman, hiç geçmesin şu güzel an!" Goethe'nin *Faust* adlı yapıtından alınmış bir dizedir.

Oza-Zoya'nın kolundaki bilezik onun umursamazlığının bir işaretidir. Bir siklotronun yanına herhangi madeni bir eşyayla yaklaşmak yasaktır.

II. Bölüm

"Bir Ceneviz kulesi": Ceneviz istilası sırasında Kırım'da, Feodosya'da inşa edilen kaleler dolayısıyla Ruslar için kule demek Ceneviz demektir.

IV. Bölüm

"... hıncahınç doldururken Luzhniki spor salonunu" dizesinde, 1962'de Moskova'nın Luzhniki Spor Salonu'nda yapılan, Voznesenski ile Bela Akhmadulina ve Boris Slutski'yi dinlemeye gelen 14 000 kişinin katıldığı şiir gecesine gönderme yapılmaktadır.

1930'da Mayakovski tabancayla intihar etmişti.

"On sekiz yaşında ordu komutanları", iç savaşın ilk günlerinde Kızıl Ordu'da çok küçük yaşta komutan olan gençlere bir göndermedir.

"Biz yeryüzünün ilk aşkıyız", Boris Pasternak'ın "Ekim Devriminin Yıldönümü" (*"K Oktyabr'smkoi godovschine"*) adlı şiirinin son dizesidir.

"Canlı, insanca ve gerçek sosyalizm yaklaşıyor artık", Mayakovski'den bir alıntıdır.

Stalin'le ilgili olan *"Sert bir rüzgâr mı beni sersemleten . . ."* şiiri, Sovyetler Birliği'nde bu konuda yayımlanmış ilk yergidir. AS metninden bu bölüm çıkarılmıştır. *"Stalin türküsü söylemeyin"* dizesi, Puşkin'in "Türkü söyleme, güzelim / Acılı Gürcü türküleri" (*Ne poi, krasavitsa, prie mne / Ty pesen' Gruzii pechal'noi*) dizelerini anımsatmaktadır.

"Severim Dubna'yı. Dostlarım var orada" dizesinde, Stalin sonrası dönemde ortaya çıkan yeni edebiyata pek çok Sovyet bilimadamının gösterdiği ilgiye ve duyduğu sevgiye değinilmektedir. Dubna, Rusya'nın en büyük atom araştırma tesislerinden birinin bulunduğu yerdir.

"Soyut bir yazar - yıkılsın karşımdan!", 1963'te soyut sanat karşıtlığı kampanyasına bir göndermedir. Sonuçta "soyut" sözcüğü yaygın olarak kullanılan ama pek de anlaşılmayan bir hakaret sözcüğü haline geldi.

VI. Bölüm

Poe'nun "Kuzgun" şiirinin bu gülünçlemesi, besbelli ki şair ile onun öteki beni arasında geçen bir diyalogdur.

"Haydi canım sen de!" ("Ha siktir" anlamına gelen) *na huya* deyiminin basılı metinlerde kullanılan hafifletilmiş hali *na figa*'nın karşılığıdır.

X. Bölüm

Doğum günü partisi Moskova'da (daha önce adı Savoy olan) Berlin Oteli'nde yapılmaktadır, salonun tavanında bir ayna vardır.

"Ben" Voznesenski'nin kendisidir. Kendisini bir palyaço -ama ciddi bir amacı olan bir palyaço- olarak tanıtır. Bu anlamda, "Siyah Gül" adlı tiyatro oyununda kendisini bir palyaço olarak tanıtan Blok'un başvurduğu bir hileye başvurmaktadır.

"Yakarış" Rusya'da mucizeler gösteren en önemli azize olan Kutsal Vladimir Meryemi'ne seslenmektedir

XI. Bölüm

Dördüncü ve beşinci kıtalarda, 1963'te Voznesenski'nin halk önünde şiir okuması yasaklanınca kendisine yapılan saldırılara dokundurmalarda bulunulmaktadır.

XII. Bölüm

Dördüncü kıtadaki "mekanik bülbül" bir efsaneyi çağrıştırır. O efsaneye göre, bülbüllerin doğal seslerinden memnun olmayan bir imparator kendisine mekanik bir kuş yaptırır. "Sailing To Byzantium" adlı şiirinin son kıtasında W. B. Yeats, doğal kuş ötüşüyle yapayını birbirinden ayırmak için aynı imgeyi kullanmıştır.

Beşinci, kıtadaki "Rublev, Blok, Lenin" görünüşte birbiriyle ilgisiz adlardır. On dördüncü yüzyılda simge haline gelmiş bir ressam, simgeci bir şair ve Ekim Devrimi önderi arasında ortak nokta yokmuş gibidir. Bunlar belki de Rus ruhunun çeşitli yönlerini çağrıştıran ögelerdir, bu ögelerin arasında Ortodoks dindarlık, şiirsel duyarlık, bir ülküye -bu ülkü ne olursa olsun- sıkı sıkıya adanma yeteneği vardır.

"*Göğün altında, dal uçlarında çıngıldayan buzdan üvezleriyle / ... Ölmeyeceğim onların saydam sesini duydukça*" dizelerindeki "üvez" kışın olan bir meyvedir ve pek çok ülkenin folklorunda yaşarken ölmeyi simgeler. Bu motif Pasternak'ın *Doktor Jivago*'sunun 12. bölümünde de vardır.

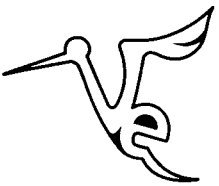

Desen: Canan Güldal

Oza, Andrey Voznesenski, 1. Basım, Haziran 2014

Bu kitap 1000 adet basılmış ve
tümü numaralandırılmıştır.

0712

Sahi, sizdeki kaç nolu nüsha?
Kitap Takip Sistemi'mize hemen kaydettirebilirsiniz.
www.veyayinevi.com/kitap-takip-sistemi

"1964 yılında yayımlanan *Oza* elli yıl sonra çok daha büyük bir şiir olarak çıktı karşıma. Ürperdim.(...) Elli yıl sonra iyice kıskandım. Kıskandım, dehşetli tutkuyla, çünkü *Oza* sadece dünün ve bugünün şiiri değil aynı zamanda geleceğin şiiri. Kendini durmadan yenileyen bir şiir.

Bu yaşımda, şimdi, gerçekten çarpışacağım onunla. Ben de gençleşip 30 yaşımda falan olacağım. Dünyanın bütün şairlerinin, geleceğin şairlerinin çarpışmak zorunda oldukları yaman bir rakip!

Oza, iç içe geçmiş sırılsıklam bir aşk şiiridir. Mayakovski'den sonra Rus şiirinin biçimsel sınırlarını kıran devrimci bir şiirdir. Önem ve büyüklüğünü anlatmak için, bu iki cümle bile yeter!"

Özdemir İNCE

"Voznesenski, şiirinde 'sözüm ona ilerleme'ye, çıkarcıların, duygusuzların, göğüslerinde bir yürek taşımayanların eline geçince baskı aracı haline dönüşen 'kahrolası makine'ye karşı sevginin ve özgür insan ruhunun savunusunu üzerine alır. İnsani değerlerin baş koruyucusu olarak şair çıkar karşımıza. Bu eğilim, en çok da *Oza* adlı uzun şiirde görülür."

Mehmet H. DOĞAN

ISBN 978-605-85195-3-4
9786058519534